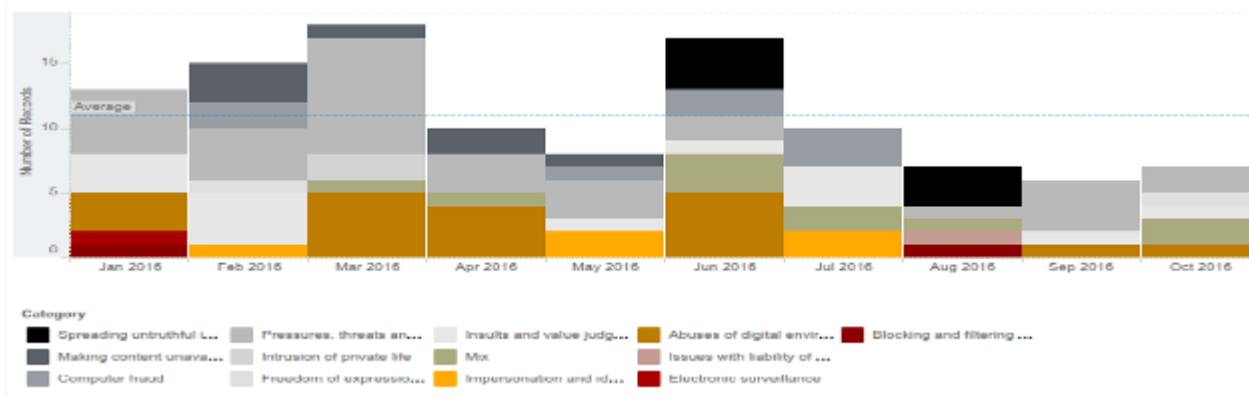

Monitoring digitalnih prava u Srbiji januar-oktobar 2016.

Monitoring stanja digitalnih prava i sloboda SHARE Fondacija nastavlja i u 2016. godini, ovog puta sa presekom stanja u periodu od januara do oktobra. U navedenom periodu nije bilo drastičnih povreda poput [tehničkih napada na portal "Peščanika" leta 2014.](#) ili privođenja za vreme [poplava iz maja iste godine](#), ali ukupan broj povreda nije zanemarljiv – od 1. januara do 31. oktobra zabeležili smo 113 slučajeva povreda Internet sloboda i digitalnih prava građana Srbije. Za skoro dve i po godine monitoringa sakupili smo više od 300 slučajeva, što znači da se gotovo trećina dogodila u periodu koji pokrivamo najnovijim pregledom stanja.

Društveni događaj koji je obeležio prvu polovinu svakako jesu [vanredni parlamentarni izbori](#) održani 24. aprila. Očekivali smo da ovo budu prvi izbori tokom kojih će društvene mreže i druge onlajn platforme za razmenu informacija igrati značajniju ulogu u političkoj komunikaciji, što je donekle potvrđeno [ulaskom u Parlament stranaka i pokreta koji su uložili veće resurse u onlajn kampanju](#) u odnosu na ostale političke aktere. SHARE je tokom kampanje [pratio incidente u vezi sa političkim strankama i njihovim predstavnicima u digitalnom okruženju](#) i zabeležio ukupno 15 slučajeva tokom marta i aprila, tj. trajanja kampanje. Kao posebno problematične i najbrojnije izdajamo pokušaje manipulacija na mreži, kako bi se lažni kanali komunikacije predstavili kao zvanični kanali i sadržaji političkih aktera. Od slučajeva koji su privukli najveću pažnju javnosti izdvojili bismo lažne Jutjub kanale pokreta Dveri, koji su kreirani čak u dva navrata. Na ovim kanalima su se nalazili [video klipovi](#) u kojima su predstavnici Dveri dovođeni u vezi sa šovinističkim stavovima i ratnim nasleđem devedesetih godina, dok je na jednom od njih Kosovo naknadnom obradom originalnog videa izostavljeno sa mape Srbije. SHARE je tokom kampanje zabeležio i tri

tehnička napada, od kojih su dva bila usmerena na političke aktere (sajtovi Lokalnog fronta i vranjskog odbora Demokratske stranke) i jedan na medije (informer.rs).

Među kategorijama po vrsti slučaja, najbrojniji su pritisci, pretnje i ugrožavanje sigurnosti zbog izražavanja i aktivnosti na mreži – zabeležena su 33 slučaja. Kao i u većini dosadašnjih monitoring perioda, najčešće mete su aktivisti i novinari onlajn medija. Najveći broj slučajeva dogodio se u martu 2016, čak njih 9. Direktorki Centra za evroatlantske studije (CEAS) Jeleni Milić je posle [pretnji smrću na društvenim mrežama](#) krajem marta dodeljeno policijsko obezbeđenje, dok su ozbiljne pretnje putem Fejsbuka takođe dobijali [novinari Nedim Sejdinović i Dinko Gruhonjić](#), kao i [regionalni direktor organizacije Civil Rights Defenders Goran Miletić](#). I Zaštitnik građana Saša Janković je posle autorskog teksta o obaveznoj vakcinaciji dece za dnevnik "Blic" na Tviteru [dobio direktnu pretnju](#) od [Andreja Fajgelja](#), docenta na Filološko-umetničkom fakultetu u Kragujevcu, poznatog po izrazito tradicionalnim i nacionalističkim stavovima.

Dok nadležni organi i dalje sporadično proveravaju pretnje i pozive na nasilje prema novinarima i aktivistima, pozivi na informativne razgovore redovno stižu građanima koji izražavaju kritička mišljenja o postupcima državnih organa ili nosilaca javnih funkcija. Tako je recimo u septembru aktivista i bivši pripravnik u Višem sudu u Beogradu Radovan Nenadić [pozvan na informativni razgovor](#) zbog sumnje tužioca da je [izvršio krivično delo nasilno rušenje ustavnog poretka](#). U [tekstu na portalu uzbuna.rs](#) Nenadić je napisao "srušimo zlikovca zbog nas i naše dece", što je bilo dovoljno da mu inspektori SPBOK oduzmu računar i odvedu na davanje iskaza po pozivu tužioca. Najskoriji slučaj dogodio se krajem septembra, kada je odbornik lokalnog parlamenta iz Mladenovca Luka Maksimović, poznatiji kao Ljubiša Preletačević Beli, pozvan na razgovor u policiju zbog [izjava da je voda u Mladenovcu neispravna za piće](#). Nedugo zatim, Preletačeviću je posle objave teksta ["Sa kim 'ratuju' moji odbornici"](#) suspendovan Fejsbuk profil, čiji uzrok može da bude "veliki broj prijava", kako je [naveo na Tviteru](#).

U periodu od januara do oktobra zabeleženo je 15 tehničkih napada, uglavnom na portale medija, od kojih kao najozbiljniji možemo da izdvojimo napad na sajt Centra za istraživačko novinarstvo Srbije (CINS). Krajem juna "Alboz Hacker's Group" je na glavnu stranu portala cins.rs [postavila simbole Albanije i OVK](#), uz poruke o nezavisnosti Kosova, što govori da napad nije bio usmeren ka slobodi izražavanja, već ka nacionalnoj pripadnosti sajta.

Zanimljiva pojava na društvenim mrežama koju ranije nismo primećivali jeste suspenzija Tviter naloga pojedincima koji se kritički izražavaju o predstavnicima vladajuće koalicije. Tako je odgovorni [urednik nedeljnika NIN Nikola Tomić](#) morao da otvori novi nalog, jer starom [nije mogao da pristupi zbog navodnog hakovanja](#). Ispostavilo se da je reč o suspenziji koju Tviter automatski vrši iz bezbednosnih razloga, kako bi pravi vlasnik mogao da izvrši potvrdu pristupa nalogu putem mejla. Stručnjaci SHARE Fondacije nisu uspeali da otkriju šta je izazvalo

automatizovanu reakciju Tvitera, a [stari nalog Nikole Tomića](#) je i dalje neaktivan. Da podsetimo, NIN je u junu na [naslovnoj strani objavio](#) da je ministar unutrašnjih poslova Nebojša Stefanović "glavni fantom iz Savamale", aludirajući na odgovornost policije za rušenje objekata u Hercegovačkoj ulici u Beogradu. Svega nekoliko dana kasnije, Nikoli Tomiću je na nepoznat način suspendovan Tviter nalog. Zvanični Jutjub kanal Zaštitnika građana [takođe je bio suspendovan](#) u avgustu, zbog navodnog kršenja pravila platforme kojima se zabranjuju uvredljivi i nasilni sadržaji, iako su na kanalu bili dostupni samo snimci gostovanja Saše Jankovića u medijima. Posle žalbe na suspenziju koja je odbijena, pristup kanalu je kasnije ponovo omogućen, uz objašnjenje Gugla, vlasnika Jutjuba, da je reč o nenamernom propustu.

Kao značajne momente za odbranu prava na slobodu izražavanja na Internetu spomenućemo dve oslobađajuće presude u slučajevima [učesnika foruma "Psihopatologija"](#) i [bloggerke Maje Petrović](#) koju je tužila dr Tatjana Mraović zbog [teksta na blogu "Vitki gurman"](#). Advokat trojice optuženih forumaša Ognjen Rašuo je na Tviteru objavio da je Vrhovni kasacioni sud [preinačio presudu](#) i oslobodio učesnike foruma optužbi da su pretili reditelju Borisu Malagurskom i tako mu ugrozili sigurnost, čime je konačno stavljena tačka na [trogodišnji sudski proces](#). U drugom slučaju, Prvi osnovni sud u Beogradu je prvostepeno presudio da bloggerka Maja Petrović nije uvredila dr Tatjanu Mraović [pišući o tome kako je doktorka promovisala margarin](#) kao zdravu hranu u tekstovima na sajtu poznatog proizvođača margarina. Krivične sankcije zbog izražavanja mišljenja na otvorenim onlajn platformama koje [nisu obuhvaćene medijskom regulativom](#) na sreću nisu učestala pojava u Srbiji, i dobro je da sudska praksa nastavlja da se razvija u tom smeru.

Nalazi desetomesečnog perioda monitoringa ponovo ukazuju na probleme sa reakcijom nadležnih organa u proceni šta u onlajn prostoru predstavlja dozvoljeni govor zaštićen slobodom izražavanja, a kakve komentare treba ispitati, posebno kada je reč o istraživačkim novinarima i aktivistima. Iako novinari i aktivisti redovno prijavljuju pretnje, koje nadležni organi u sve većem broju slučajeva proveravaju i [preduzimaju potrebne radnje](#), procesuiranje počinitelaca pred pravosudnim organima i dalje stagnira. Bez garantovane sigurnosti, akteri koji deluju u javnom interesu, kao što su istraživački novinari i *watchdog* organizacije, nemaju uslove da vrše svoju kontrolnu ulogu nosilaca vlasti i tako obezbede više nego potrebne uslove za uspostavljanje demokratskog društva.

[Vizuelni statistički prikaz](#) slučajeva od maja 2014. zaključno sa 17.10.2016.

[Monitoring baza SHARE Fondacije](#)